

Раскрыты основные тенденции производства молока в сельскохозяйственных предприятиях и проведены расчеты основных его показателей на перспективу

Ключевые слова: молоко, себестоимость, цена, рентабельность, модель, эффективность

Main trends of milk production development in agricultural enterprises are revealed and main its indices estimation for prospects are conducted

Key words: milk, production costs, price, profitability, model, efficiency.

Дата надходження до редакції: 20.04.2013 р.

Рецензент: д.е.н., професор Азізов О.П.

УДК 631.1.016:631.11

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

В. В. Харченко, к.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Досліджено організаційно-економічні особливості розвитку аграрного підприємництва в умовах реструктуризації економіки. Запропоновані основні напрями його подальшого розвитку.

Ключові слова: аграрне підприємництво, організаційно-економічні особливості, інформаційне забезпечення, інвестиції, сільськогосподарське виробництво.

Постановка проблеми. Стратегічний розвиток аграрного підприємництва є найважливішим чинником розвитку агропромислового комплексу, що дає змогу формувати конкурентні відносини на аграрному ринку держави. Проте, нині, на жаль, в умовах реструктуризації економіки виробнича діяльність переважної більшості аграрних підприємств є малоефективною. Це пояснюється низкою організаційно-економічних особливостей, серед яких найважливішими є: високий рівень виробничих витрат, недостатня забезпеченість ресурсами та власним капіталом, залежність виробництва від природно-кліматичних умов, тривалий термін окупності, недостатнє інформаційне забезпечення аграрного виробництва, а також низький рівень залучення інвестицій, що перешкоджає запровадженню інноваційних технологій. Вищенаведене вимагає проведення відповідних досліджень щодо особливостей розвитку та стійкого формування і функціонування аграрного підприємництва та становить актуальне науково-практичне завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні положення та практичні рекомендації щодо організаційно-економічних особливостей та сталого розвитку вітчизняного аграрного підприємства обґрунтовані в працях В. Андрійчука, М. Дем'яненка, О. Єрмакова, І. Лукінова, В. Микитюка, М. Маліка, П. Саблука, В. Юрчишина та інших. Разом з цим, питання щодо організаційних та економічних особливостей розвитку аграрного підприємництва є недостатніми та потребують подальшого дослідження.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо ефективного розвитку аграрного підприєм-

ництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині аграрне підприємництво відіграє одну із ключових ролей щодо ефективного функціонування ринкового середовища. Відмітимо, що серед найважливіших умов сучасного розвитку аграрного підприємництва є наявність різних форм власності та можливість функціонувати в ринкових відносинах, а також свобода щодо вибору напрямів підприємницької діяльності.

Відповідно до Господарського кодексу України аграрне підприємництво – це «самостійна, систематична, здійснювана на власний ризик діяльність з виробництва агропродовольчої продукції з метою отримання прибутку, яка здійснюється в сільському господарстві нашої країни фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством» [1].

Відомо, що вільний розвиток аграрного підприємництва ґрунтується на таких основних принципах як: використання різних організаційно-правових форм власності, господарювання та розмірів сільськогосподарських підприємств; переважний розвиток малого підприємства; збереження та раціональне використання матеріально-технічної бази; інтенсивне запровадження ресурсозберігаючих технологій [4; 5].

Аналіз організаційно-правових форм господарювання засвідчив, що нині діють такі їх види як: господарські товариства, фермерські господарства, приватні сільськогосподарські підприємства, виробничі кооперативи та державні підприємства. Структура наведених суб'єктів аграрного підприємництва України в динаміці за останні три роки наведено в таблиці 1.

**Кількість діючих суб'єктів аграрного підприємництва України
за організаційно-правовими формами господарювання**

Організаційно-правові форми господарювання	Роки					
	2009		2010		2011	
	усього	% до загальної кількості	усього	% до загальної кількості	усього	% до загальної кількості
Всього підприємств	57152	100,0	56493	100,0	56133	100,0
Господарські товариства	7819	13,7	7769	13,8	7757	13,8
Приватні підприємства	4333	7,6	4243	7,5	4140	7,4
Виробничі кооперативи	1001	1,7	952	1,7	905	1,6
Фермерські господарства	42101	73,7	41726	73,8	41488	73,9
Державні підприємства	343	0,6	322	0,6	311	0,6
Інші форми господарювання	1553	2,7	1481	2,6	1532	2,7

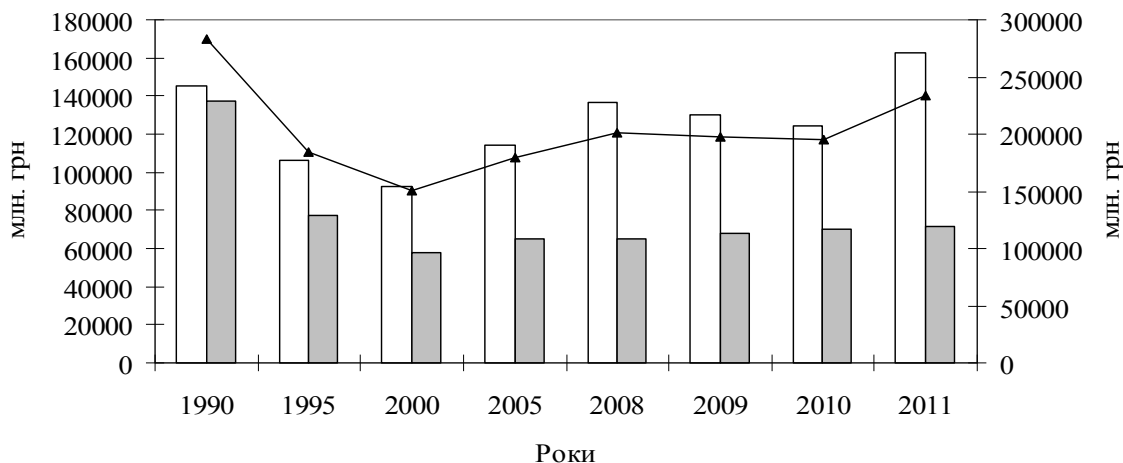
Джерело: [6].

Так, станом на перше липня 2011 р. всього було зареєстровано 56133 підприємства різної організаційно-правової форми господарювання. При цьому питома вага фермерських господарств склала 73,9 % від загальної кількості зареєстрованих підприємств. Також в Україні активного розвитку і популярності серед підприємців набули такі форми господарювання, як господарські товариства та приватні підприємства, частка яких відповідно складає – 13,8 % та 7,4 %.

В процесі дослідження виявлено, що аграрне підприємництво характеризується певними особливостями, які значною мірою впливають на розвиток сільськогосподарського виробництва. До них належать: залежність сільськогосподарського виробництва від погодних умов; переважна частка виробленої продукції характеризується внут-

рішньогосподарським споживанням; кінцеві доходи формуються в кінці року, після реалізації продукції; ведення господарської діяльності здійснюється в умовах невизначеності та різних ризиків; природо кліматичні та географічні фактори значною мірою формують спеціалізацію виробництва; залежність продуктивності праці в сільському господарстві від структури ґрунту та природо кліматичних умов; виробництво сільськогосподарської продукції носить сезонний характер.

Як показують результати дослідження, розвиток аграрного підприємництва в Україні характеризується нестабільним зростанням. Так, за останні роки простежується поступове збільшення виробництва рослинницької продукції, при цьому галузь тваринництва залишається все ще в критичному стані (рис. 1).

□ Продукція рослинництва ■ Продукція тваринництва ▲ Валова продукція, всього

Рис. 1 Валова продукція сільського господарства в усіх категоріях господарств у 2011 р.

Джерело: [6]

Все це призвело до структурних змін щодо виробництва аграрної продукції. Так, зростання рівня посівних площ під зерновими та зернобобовими культурами, а також сприятливий за природно-кліматичними умовами 2011 р. дозволили одержати рекордний валовий збір зернових у розмірі 56746,8 тис. т при урожайності 37,0 ц/га, що на 53,4 % більше, ніж у 2005 р. Аналогічна ситуація спостерігається при виробництві овочів,

виробництво яких порівняно з 2005 р. збільшилося на 97,4 %, насіння соняшнику – на 96,2 %, плодів та ягід – на 12 %. У зв'язку з високим попитом та значним рівнем рентабельності зросло виробництво насіння соняшнику. Так, у 2011 р. валове виробництво даної культури склало 7278,2 тис. т, що у 2 рази більше, ніж у 2005 р. Така ситуація негативно впливає на збереження родючості ґрунтів та їх мінералізацію.

Аналізуючи стан тваринницької галузі, значимо, що в динаміці з 2005 р. по 2011 р. значно знизилися обсяги виробництва молока – на 13 % та вовни – на 6,5 %. Проте відмічається швидке зростання виробництва яєць – на 82 % та м'яса у забійній вазі (у 2,1 рази), що спричинено передусім формуванням структури реалізації даної продукції сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) де 10 % припадає на велику рогату худобу, 25 % – свині, 65 % птиця [3].

Починаючи з 2000 р. в країні відбувається поступове зростання виробництва валової продукції сільськогосподарської галузі, приріст якої у 2011 р. становив 69,8 % у порівнянні з 1999 р., у т.ч. рослинництва – 112,3 %, тваринництва – 16,9 відсотки. Такі позитивні процеси можна пояснити поступовим становленням нових організаційно-правових структур ринкового типу у сільській місцевості, внаслідок реалізації засад аграрного реформування.

На думку багатьох вчених, з якою ми також погоджуємося, перешкодою розвитку аграрного підприємництва в Україні є значні проблеми, а саме: відсутність належних фінансово-кредитних механізмів, а також достатнього матеріального та ресурсного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств; складність отримання достовірного та своєчасного інформаційного забезпечення; висока ставка кредитування; нестача висококваліфікованих кадрів, відсутність запровадження інновацій у процес виробництва сільськогосподарської продукції, нестабільність економічного та політичного становища в країні тощо.

Слід зауважити, що особливо важливим напрямом ефективного розвитку аграрного підприємства є формування та удосконалення системи його інформаційного забезпечення. Необхідно надавати належні інформаційні послуги населенню сільських територій щодо різних організаційно-економічних питань, які б допомагали у плануванні та контролюванні власного господарства. Це дасть змогу: забезпечувати товаровиробників необхідними та достовірними інформаційними матеріалами; надавати якісні консультації суб'єктам господарської діяльності із різних питань ведення господарства; підвищувати кваліфікаційний рівень підприємців через надання індивідуальних і групових консультацій, проведення виставок, презентацій, науково-практичних конференцій, семінарів з питань розвитку аграрного підприємства; допомагати сільськогосподарським товаровиробникам здійснювати моніторинг цін при реалізації власної продукції, а також купівлі технічних засобів, які необхідні для ведення виробничо-господарської діяльності.

Також однією з важливих умов розвитку аграрного підприємства є його державна підтримка, яка базується на: формуванні правової бази функціонування підприємницького сектора та розробці важелів адміністративного регулювання

діяльності підприємницьких структур з урахуванням специфіки їхнього розвитку в окремих галузях і сферах національної економіки; формування системи підтримки та стимулювання підприємницької діяльності; регулювання інституційних змін в економіці, які виступають факторами формування підприємницького середовища; залучення суб'єктів підприємницької діяльності до виконання науково-технічних та соціально-економічних програм [7].

На думку М. Маліка, розвиток аграрної економіки залежить від зацікавленості працівників у результатах своєї праці, бажання працювати, вдосконалювати виробництво та активізувати комерційну діяльність [5, С. 140]. Але, на жаль, низький рівень забезпечення трудовими ресурсами аграрного підприємства характеризується, перш за все, недосконалою системою оплати праці, яка потребує негайного вирішення. Так, середньомісячна заробітна плата одного працівника, який задіяний у сільському господарстві, у 2011 р. становила 1800,61 грн., тоді як у промисловості цей показник становив – 2540,52 грн. [3]. Така ситуація призводить до зниження якості проведених робіт працівниками сільськогосподарських підприємств та до порушення організації їх виробничо-господарської діяльності.

Не менш важливе значення щодо розвитку аграрного підприємства України має інвестиційна діяльність, яка довгий час перебуває у стані стагнації. У 2011 р. суб'єктами господарювання за рахунок усіх джерел фінансування у галузь сільського господарства вкладено 18,2 млрд. грн. інвестицій в основний капітал. Зауважимо, що питома вага інвестицій у зазначені види економічної діяльності становить лише 7,7 % від загальнодержавного обсягу інвестицій в основний капітал. Слід зазначити, що 71 % інвестицій у сільське господарство освоєно у рослинництві, що значно порушує структуру сільського господарства. У розвиток аграрного підприємства станом на 31 грудня 2011 р. вкладено 813,4 млн. дол. прямих іноземних інвестицій, що становить 1,6 % від їх загального обсягу в Україну [2].

Також важливим фактором розвитку аграрного підприємства є запровадження інноваційних технологій. Це створить оптимальні умови для інтенсивного розвитку галузі та підвищення ефективності підприємницької діяльності.

Висновки. Отже, розвиток аграрного підприємства на сучасному етапі відбувається під впливом значної кількості організаційно-економічних чинників, які потребують удосконалення. Важливою умовою для ефективного розвитку аграрного підприємства є активізація інвестиційної діяльності, яка сприятиме оновленню матеріально-технічної бази, запровадженню новітніх технологій виробництва продукції сільського господарства, ефективному веденню сільськогосподарського виробництва, покращенню

рівня його інфраструктури та задоволенню потреб населення.

Список використаної літератури:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради, 2003. № 18-22, с. 144.
2. Електронний ресурс http://agroua.net/news/news_38766.html
3. Моніторинг економічного і соціального розвитку підприємств і організацій АПК.: стат. зб. / підгот. відділом економ. аналізу; Департамент економічного розвитку і аграрного ринку. – К. – 2012. – с. 15-72.
4. Микитюк В.М., Русак О.П. Аграрне підприємництво: тенденції та проблеми розвитку/ Інноваційна економіка № 9, Всеукраїнський науковий журнал, 2012 – С. 18-21
5. Основи аграрного підприємництва / М.И. Малік, В. В. Зіновчук, Ю. О. Луценко та ін.; за ред. М. Й. Маліка. – К. : Ін-т аграр. екон., 2001. – 582 с.
6. Сільське господарство України за 2011 р.: стат. зб./ за ред. Ю. М. Остапчука; Державна служба статистики України. – К., – 2012. – 386 с.
7. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки: навч. посібник / Д. М. Стеченко. – К.: МАУП, 2000. – 176 с.

Исследованы организационно-экономические особенности развития аграрного предпринимательства в условиях реструктуризации экономики. Предложены основные направления его дальнейшего развития.

Ключевые слова: аграрное предпринимательство, организационно-экономические особенности, информационное обеспечение, инвестиции, сельскохозяйственное производство.

Organizational and economic features of the agricultural business in modern conditions were investigated. Main directions of its further development are proposed.

Keywords: agricultural business, organizational and economic features, information management, investment, agricultural production.

Дата надходження до редакції: 20.04.2013 р.

Рецензент: д.е.н., професор Єрмаков О.Ю.

УДК: 338.439.5

СУЧАСНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ В СИСТЕМІ ГОСПОДАРСЬКОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМСТВ

К. В. Рудика, аспірант, Луганський національний аграрний університет

У статті проаналізовані ціни та канали реалізації продукції сільськогосподарських підприємств, які здійснюють безпосередній вплив на ефективність функціонування господарського механізму підприємств, проведений аналіз результатів реалізації аграрної продукції та запропоновані перспективні напрямки збутової діяльності.

Ключові слова: підприємство, господарський механізм, ціноутворення, реалізація продукції, ефективність.

Постановка проблеми. Метою роботи будь-якого підприємства є довгострокове та ефективне функціонування на ринку. Ефективність господарського механізму аграрних підприємств безпосередньо залежить від того, наскільки вигідно підприємства змогли реалізувати вироблену продукцію, наскільки рентабельною є діяльність. В цьому питанні важливу роль відіграє вибір напрямків реалізації отриманого продукту. Аграрні підприємства працюють в складних ринкових умовах, коли нерозвиненість конкуренції, зокрема небажані поглинання в аграрній сфері, картельні змови, монополістична та олігополістична конкуренція, не завжди дає можливість реалізації продукції за кращими цінами, коли проміжні споживачі аграрної продукції диктують ціни та умови реалізації і виробники, які у багатьох випадках не мають можливості дослідження ринків збуту, час-

то повинні погоджуватись на умови представників пропозиції (не завжди найкращі).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реалізація сільськогосподарської продукції в системі господарського механізму аграрних підприємств - це складний процес, який потребує постійного дослідження в сучасних умовах господарювання. На нашу думку, в даному процесі важливу роль відіграють два складових елементи господарського механізму – це ціновий та маркетинговий механізми, які у взаємодії впливають на результат реалізації продукції. Питаннями реалізації механізму ціноутворення на продукцію сільськогосподарства та формування цін завжди приділяється багато уваги у вітчизняній та зарубіжній літературі, зокрема, слід відмітити дослідження таких відомих вчених як В. Г. Андрійчук, М. Я. Дем'яненко, Б. Й. Пасхавер, П. Т. Саблук,